

**ХАРАКТЕРИСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ДІЯЛЬНОСТІ ДОСЛІДЖУВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА
/в контексті можливої відміни спецрежиму ПДВ/**

Параметри підприємства:

- земельний банк – близько 4 000 га;
- поголов'я ВРХ – понад 1700;
- наявність власних кормів.
- структура доходів – близько 50/50;
- поголов'я корів – понад 800;
- збалансована сівозміна.

1. Структура доходів

Назва показника	2012		2013		2014	
Доходи від реалізації с.-г. продукції власного виробництва та надання супутніх послуг	9405	100,0	9066	100,0	7184	100,0
Доходи, отримані від реалізації продукції рослинництва, зокрема від:	5180	55,1	4403	48,6	3906	54,4
- реалізації кукурудзи	1698	18,1	1382	15,2	1025	14,3
- реалізації озимої пшениці	756	8,0	800	8,8	756	10,5
- реалізації соняшника	1375	14,6	991	10,9	833	11,6
- реалізації сої	216	2,3	71	0,8	184	2,6
- реалізації іншої продукції рослинництва	1135,0	12,1	1159,0	12,8	1108,0	15,4
Доходи, отримані від реалізації продукції тваринництва і птахівництва, зокрема від:	3576	38,0	4220	46,5	3036	42,3
- реалізації молока	2568	27,3	3193	35,2	2358	32,8
- реалізації м'яса ВРХ	390	4,1	384	4,2	276	3,8
- реалізації яєць	618	6,6	643	7,1	402	5,6
Доходи, отримані від реалізації супутніх с.-г. виробництву послуг	649	6,9	443	4,9	242	3,4
Доходи, отримані від реалізації продуктів переробки продукції росл-ва і тварин-ва	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Частка с.-г. товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік, %	88%		88%		92%	

Досліджуване підприємство має досить *унікальну структуру доходів* як для вітчизняного сільського господарства – частка доходів від рослинництва не набагато перевищує частку доходів від тваринництва, а у 2013 році відповідні частки були взагалі практично однаковими.

Із загальної кількості сільгоспідприємств та фермерських господарств, що звітують за формою 50сг, лише близько трьохсот сільгоспідприємств – *3,3 % від загальної кількості - мають подібну структуру* доходів (частка рослинництва – понад половину, частка тваринництва – не менше 40 %).

Значні обсяги «неспеціалізованого» (на фоні високої частки рослинництва) тваринництва обумовлюють низьку рентабельність сільгосп-виробництва. Крім

того, «заточене» під задоволення тваринницьких потреб рослинництво (в частині виробництва кормів) також не дає можливості досягати того рівня ефективності виробництва, якого досягають спеціалізовані тваринницькі або рослинницькі господарства.

В динаміці доходи підприємства знижуються (в гривневому еквіваленті, принаймні, до 2014 року), що може свідчити або про зменшення обсягів діяльності (зниження земельного банку або поголів'я худоби) або несприятливу цінову ситуацію (в даному випадку співпали обидва фактори). Відповідно, постає питання щодо доцільності залучення кредитних ресурсів в умовах зменшення доходів („згортання” діяльності) – кредити, як правило, беруть під розширення виробництва та зростання доходів.

Негативно впливає на загальний показник ефективності діяльності підприємства **повна відсутність переробки** власно виробленої продукції та низька частка доходів від надання супутніх сільгоспвиробництву послуг на сторону. Натомість, крупні агрохолдинги намагаються забезпечити вертикальну інтеграцію виробництва, здійснюючи не лише переробку власно виробленої продукції, а й її реалізацію хоча б у оптовій торгівельній мережі.

Варто відмітити досить високу частку сільгосптоваровиробництва (майже 90 %). Отже, підприємство сконцентроване лише на виробництві сільгосппродукції, інші види діяльності воно не розвиває, що теж може негативно позначатись на загальній рентабельності.

2. Структура земельного банку

Показники	2012		2013		2014	
	га	%	га	%	га	%
Загальна посівна площа	3919	100	3677		3749	
- пшениця	658	16,8	740	20,1	800	21,3
- ячмінь	124	3,2	80	2,2	41	1,1
- кукурудза	1120	28,6	1124	30,6	950	25,3
- соняшник	763	19,5	763	20,8	769	20,5
- ріпак	0	0,0	194	5,3	349	9,3
- соя	407	10,4	75	2,0	251	6,7
- гречка	0	0,0	0	0,0	0	0,0
- кукурудза силос	456	11,6	321	8,7	282	7,5
- люцерна	391	10,0	377	10,3	307	8,2

За виключенням високої частки кормових культур, структура посівної площі підприємства не відрізняється від аналогічного показника в цілому по сільгосппідприємствах із значною площею сільгоспугідь (основну частку займають кукурудза, соняшник та пшениця, а також соя та ріпак).

Знижують площі під малорентабельними в останні роки кукурудзою та ячменем, зростають під пшеницею та ріпаком, рентабельність якого досить

висока. Незмінними залишаються площі під соняшником, який є високо-маржинальною культурою, зменшуються площі під соєю (її місце займає ріпак).

Проте, як відзначалось, **значна частка земельного банку знаходиться під кормовими культурами** (у 2012 році – 21,6 %, у 2014 році – 15,7 %), що негативно позначається на показнику ефективності діяльності підприємства.

Зазначається, що ціни внутрішньої реалізації кормових культур вираховуються з таким розрахунком, що доходність 1 га під кормовими культурами відповідала доходності під товарними зерновими. Проте, швидше за все, **наявні внутрішні ціни не можуть забезпечити належну доходність гектара угідь** під кормовими культурами, що негативно позначається на загальній ефективності діяльності підприємства.

Отже, **наявна збитковість рослинництва** по даному підприємству частково може бути зумовлена високою часткою кормових культур – внутрішні ціни їх реалізації знижують ефективність рослинництва та штучно завищують – тваринництва.

3. Урожайність сільгоспкультур (ц/га)

Види сільгосп-культур	2012		2013		2014	
	по підприємству	по Україні	по підприємству	по Україні	по підприємству	по Україні
- пшениця	49	29	54	35	52	42
- ячмінь	48	22	46	24	47	32
- кукурудза	66	52	91	68	91	67
- соняшник	34	17	34	23	29	21
- ріпак	х	х	39	24	38	26
- соя	11	17	21	21	19	22
- кукурудза силос	219	169	262	219	238	223
- люцерна	56	69	72	84	135	90

* після очистки, в сухому зерні.

Як видно з даних таблиці, по переважній більшості культур урожайність по підприємству нзначно перевищувала урожайність в середньому по Україні. Зокрема, у 2012 р. таке перевищення становило: по пшениці – майже 1,7 рази, ячменю – 2,2 рази, кукурудзі – 1,3 рази, соняшнику майже 2,0 рази. Натомість урожайність сої та люцерни по підприємству є дещо нижчою, ніж у середньому по Україні.

Крім того, **в динаміці розбіжність в урожайності сільгоспкультур по підприємству та в середньому по Україні значно нівелюється** (оскільки по підприємству урожайність залишається практично незмінною або навіть знижується, а в середньому по Україні значно зростає). Так, у 2014 році відповідне перевищення становило: по пшениці – 1,24 рази, ячменю – 1,47 рази,

кукурудзі – 1,3 рази, соняшнику – 1,46 рази. Урожайність сої та кукурудзи на силос практично відповідає середнім показникам по Україні.

Відповідно, *підприємство втрачає конкурентні переваги*, що негативно позначається на показниках ефективності його діяльності.

4. Ціни реалізації сільгоспкультур (грн/т)*

Види сільгосп-культур	2012			2013		
	по підприємству	по Україні	перевищення	по підприємству	по Україні	перевищення
- пшениця	1870	1550	1,21	1582	1368	1,15
- ячмінь	1782	1578	1,13	1566	1447	1,08
- кукурудза	1798	1515	1,19	1079	1210	89,1
- соняшник	4291	3542	1,21	2884	2989	96,4
- ріпак	х			3843	3273	1,18
- соя	3859	3422	1,13	3611	3466	1,04

* Без 2014 р. (оскільки долар був не стабільним і важко визначити середню ціну в гривнях по підприємству).

З даних таблиці видно, що у 2012 році ціни реалізації сільгоспкультур по підприємству в середньому на 20 % перевищували ціни реалізації в середньому по Україні (за виключенням ячменю та сої). Це могло обумовлюватись вдалою маркетинговою політикою підприємства (великі партії; доставка на елеватор, а не продаж безпосередньо з поля; продаж у періоди із більш високою ціною, а не відразу після жнив; тощо).

У 2013 році цінові переваги підприємства були значно нівельовані. Зокрема, ціна реалізації пшениці лише на 15 % перевищила середню по Україні, ячменю – на 8 %, сої – на 4 %. Натомість культури, що займали найвищі частки у посівних площах у 2013 році – кукурудза та соняшник (30,6 та 20,8 % відповідно, разом – 51,4 %) реалізовувались за нижчими цінами, ніж в середньому по Україні (соняшник – на 3,6 %, кукурудза – майже 11 %).

Враховуючи значну частку кукурудзи та соняшника у посівних площах (51,5 %), та зважаючи на відносно високу частку кормових культур (майже 20 %, загалом – понад 71 %) варто визнати, **що ефективність рослинництва у даному підприємстві не може бути вищою** за відповідний показник в середньому по Україні або в середньому по аналогічних підприємствах.

Отже, низькі ціни реалізації кукурудзи і соняшнику у 2013 році могли обумовити нижчу ефективність діяльності у сфері рослинництва у даному підприємстві у порівнянні із середнім показником по Україні.

5. Ефективність господарювання подібних сільгосппідприємств

Як зазначалось, досліджуване підприємство має певною мірою **унікальну структуру доходів**, яка характеризується більш-менш врівноваженою часткою рослинництва а тваринництва (особливо у 2013 році), що досить рідко зустрічається на практиці.

Загалом по Україні таких підприємств (із більш-менш врівноваженою структурою доходів) налічується близько трьохсот одиниць або 3,3 % від загальної кількості.

Для пошуку подібних підприємств були задані наступні умови пошуку (кожен наступний критерій включає в себе попередній :

- 1) збалансована структура доходів: а) частка рослинництва не менше 45 %; б) частка тваринництва не менше 40 % (307 підприємств);
- 2) площа сільгоспугідь – не менше 1500 га, при цьому частка птахівництва у доходах – не більше 10 % (194 підприємства);
- 3) наявність корів – понад 50 голів (179 господарств);
- 4) частка доходів від реалізації молока у сільгоспдоходах – понад 25 % (157 сільгосппідприємств);
- 5) чисельність свиней – не більше 100 голів (79 сільгосппідприємств); б) частка кормових культур на силос та сінаж у посівній площі – понад 15 % сукупно (37 підприємств).

В узагальненому вигляді результати дослідження представлені в табл.

5. Узагальнені показники діяльності подібних до досліджуваного підприємств

Показники	Критерії						Середнє значення
	1	2	3	4	5	6	
Кількість підприємств	307	194	179	157	79	37	9105
% до усього	3,37	2,13	1,97	1,72	0,87	0,41	100
Частка тваринництва	47,5	47,7	47,8	48	47,5	48,4	23,7
Рентабельність с.-г. в-ва	3,8	3,6	4,2	5,4	4,2	0,1	11,2
Рентабельність рослин-ва	12,2	11,4	11,3	12,1	10,6	6,8	11,1
Рентабельність тварин-ва	-4,1	-3,7	-2,6	-1	-2	-6,1	11,3
Рентабельність яловичина	-42	-42,5	-42,5	-45,1	-47,6	-49,7	-43,3
Рентабельність молока	18,9	19,1	19,1	19,9	17,9	9,9	13,6
Рентабельність скотарства	-1,2	-0,8	-0,7	0,7	-1,2	-5,5	-5,5
Частка молока у доходах ²	31,2	32,8	34,9	37,2	39,5	41,5	6,7
Частка кормових на силос ¹	6,8	6,6	7,2	7,7	7,7	9,1	1,5
Частка кормових на сінаж ¹	5,7	5,6	6,1	6,7	7,8	12,6	1,2

¹ У структурі посівних площ.

² Від реалізації сільгосппродукції

Як видно з даних таблиці, **підприємства з подібною структурою доходів**, земельним банком, часткою кормових культур у посівній площі та наявним

поголів'ям худоби, як правило, *не відзначаються високою ефективністю сільгоспдіяльності*.

Зокрема, загальна рентабельність сільгоспвиробництва 0,1 % (при цьому за неповним комплектом критеріїв – 3,6-5,4 %) (при загальній – 11,2 %), тваринництво є збитковим і лише діяльність у галузі рослинництва забезпечує рентабельність близько 7 %. При цьому виробництво молока все ж є рентабельним – понад 10 %, проте якщо розглядати ефективність виробництва продукції скотарства в цілому, то дана діяльність є збитковою (до – 5 %). По досліджуваному підприємству збитковість скотарства становить 7,4 % у 2013 р. (у 2012 р. – 16,9 %, у 2014 році – 4,5 %). За рахунок ПДВ-підтримки у 2013-2014 рр. діяльність у галузі молочного скотарства була рентабельною.

6. Витрати на виробництво продукції рослинництва, дол./га

6.1. По досліджуваному підприємству

Показники	2012		2013		2014	
	дол	%	дол	%	дол	%
I. Виробнича собівартість						
<i>1.1. Прямі матеріальні витрати</i>						
а) Насіння та посадковий матеріал	82	7,4	89	7,2	72	6,4
б) Добрива	169	15,3	164	13,2	163	14,5
Засоби захисту рослин	69	6,2	86	6,9	84	7,5
г) ПММ (нафтопродукти)	110	9,9	115	9,3	121	10,8
г) Роботи/послуги сторон. орг.-цій (внес. добрив, боротьба зі шкідниками, ремонт техніки ін..)	73	6,6	99	8,0	57	5,1
Комунальні платежі (на виробництво продукції росл-ва, наприклад витрата газу на сушіння зерна)	14	1,3	17	1,4	9	0,8
Запчастини та ремонтні роботи	51	4,6	60	4,8	42	3,7
д) Інші прямі матеріальні витрати (відрядні, аналізи, сертифікація)	0	0,0	1	0,1	2	0,2
<i>1.2. Прямі витрати на оплату праці</i>	144	13,0	129	10,4	88	7,8
<i>1.3. Відрахування на соціальні заходи</i>	Включені в орендну плату					
<i>1.4. Амортизація необоротн. активів виробн.призн.</i>	59	5,3	102	8,2	162	14,4
<i>1.5. Інші прямі витрати (вкл. наднормативні) (витрати на виробництво без результату, страхові платежі, резерв відпускних, по датки тощо)</i>		0,0		0,0		0,0
<i>1.6. Загальновиробничі витрати</i>	130	11,8	153	12,4	111	9,9
<i>1.7. З рядка 1.6 – орендна плата</i>	138	12,5	139	11,2	113	10,1
Вартість позичкових коштів (відсотки, комісії, страховки, всі інші прямі та непрямі витрати пов'язані з залученням боргового капіталу)	67	6,1	84	6,8	98	8,7
II. Інші витрати (що вкл-ся до повної собівартості)						
III. Повна собівартість виробництва продукції рослинництва, доларів на 1 га (сума р.I та р.II)	1106	100,0	1238	100,0	1122	100,0

IV. Виручка від реалізації продукції рослинництва, доларів США на 1 га	1296		1183		1038	
V. Чистий прибуток в сегменті рослинництва, дол.	190		(55)		(84)	

Як видно з даних табл., значну частку у структурі витрат займають такі статті як добрива - 13-15 %, нафтопродукти – 9,3-10,8 %, витрати на оплату праці – до 13 %, амортизація – до 14,5 %. Значно зростають в динаміці такі витрати як амортизація та витрати на залучення позикових коштів (сумарно із 11,4 % у 2012 році до 23,1 % у 2014 році або більш як вдвічі).

Варто відзначити, що рівень витрат на виробництво продукції рослинництва у 2013 р. (за стабільного долара) значно перевищував відповідний показник по сільгосп підприємствах із подібним набором сільгоспкультур та високою врожайністю (що у півтора-два рази перевищувала середній показник по Україні):

- витрати по досліджуваному підприємству – 9900 грн/га;
- витрати по подібних підприємствах із високою врожайністю сільгоспкультур – 6100 грн/га (47 підприємств).

Найбільш витратною сільгосп культурою із тих, що вирощуються досліджуваним сільгосп підприємством є кукурудза. Якщо взяти середні витрати досліджуваної вибірки подібних сільгосп підприємств (із високою врожайністю відповідних сільгоспкультур, 47 підприємств), то показник загальних витрат на вирощування лише однієї кукурудзи становить близько 8 200 грн/га (при цьому врожайність кукурудзи становить понад 100 ц/га, що навіть вище, ніж у досліджуваного підприємства).

Отже, заявлені підприємством витрати **не відповідають реальному рівню витрат у сільгосп підприємствах** (принаймні, у 2013 році).

Для порівняння витрат на виробництво продукції рослинництва на 1 га по досліджуваному підприємству та по сукупності подібних підприємств (із відповідною врожайністю) нами відібрана сукупність підприємств (47 одиниць) із високим рівнем врожайності - на рівні досліджуваного підприємства (пшениця – понад 50 ц/га, кукурудза – понад 80, соняшник – понад 25, соя – понад 20, ріпак – понад 25 ц/га) (таблиця).

Як свідчать дані таблиці, витрати по досліджуваному підприємству більш як у півтора рази перевищують відповідний показник по обраній сукупності сільгосп підприємств (9,9 тис грн. проти 6,1 тис грн.). Зокрема, по таких статтях як: витрата на оплату праці з відрахуваннями та амортизація основних засобів перевищення становить більш як два рази. водночас по таких статтях як насіння, запчастини та ремонтні роботи витрати в абсолютному розмірі є практично однаковими.

6.2. Порівняльний аналіз загального обсягу витрат (на 1 га) на виробництво продукції рослинництва та їх структури

Статті витрат	Підприємства ¹ із високою урожайністю			досліджуване підприємство		
	%	на 1 га		%	на 1 га	
		грн	дол		грн	дол
Витрати на оплату праці	7,9	478	60	13	1031	129
Відрахування на соціальні заходи	2,9	178	22	4	412	52
Матеріальні витрати:	66,2	4023	504		0	
насіння та посадковий матеріал	11,7	708	89	7	711	89
інша продукція сільського господарства	0,3	19	2		0	
мінеральні добрива	17,6	1070	134	13	1318	165
нафтопродукти	12,1	733	92	9	919	115
електроенергія	0,9	52	6		0	
паливо	1,6	95	12		0	
запасні частини, ремонтні та будматеріали	7,1	430	54	5	479	60
оплата послуг/робіт, що виконані сторонніми організаціями, та інші матеріальні витрати	15,1	916	115	8	791	99
Амортизація основних засобів	6,4	391	49	8	815	102
Інші витрати, включаючи плату за оренду у тому числі орендна плата за	16,5	1005	126	7	698	87
земельні частки (паї)	11,9	721	90		0	
майнові паї	0,0	0	0		0	
Усього витрат	100,0	6075	760	100	9892	1238

¹Обрана сукупність сільгосп підприємств, які відповідають визначеним критеріям.

Отже, внаслідок "перевитрат" по окремим статтях витрат (в першу чергу на оплату праці з відрахуваннями, амортизаційних відрахуваннях та платежах за позикові кошти) рівень витрат на рослинництво в розрахунку на один гектар с.-г. угідь по досліджуваному підприємству *не є адекватним відповідному рівню витрат по подібним підприємствах* (перевищення - у півтора рази).

Такий *високий рівень витрат на 1 га обумовлює збитковість* діяльності у сфері рослинництва, тоді як в середньому по досліджуваних підприємствах (як і в середньому по сільгосп підприємствах України) діяльність у сфері рослинництва була рентабельною, хоч рівень рентабельності був не надто високим (близько 10-11 %). Враховуючи це, підприємству *варто оптимізувати витрати*, в першу чергу пов'язаних із інвестиційною та фінансовою діяльністю.

7. Оцінка ефективності виробництва молока

Досліджуване підприємство має значну частку тваринництва у загальних доходах. При цьому основним видом тваринницької продукції є молоко, доходи від реалізації якого займають понад 75 % у загальних доходах від тваринництва.

Підприємство утримує значне поголів'я корів (понад 800 голів) – лише близько ста сільгосп підприємств в Україні мають більше поголів'я, причому дві

третини з них є швидше за все є об'єднаними (тобто насправді це не одне підприємство, а декілька відносно самостійних виробничих одиниць).

Рентабельність виробництва молока у сільгосппідприємствах з подібним поголів'ям становила у 2013 р. близько 15-16%.

Сільгосппідприємств із відповідною продуктивністю корів (понад 7000 кг) є лише близько півтора на всю країну, або 7,7 % від загальної кількості сільгосппідприємств, що утримують корів, причому в середньому по таких сільгосппідприємствах рентабельність виробництва молока становить 22-23 %.

Враховуючи вищезазначене, є сумніви достовірності наведеної інформації щодо збитковості виробництва молока у досліджуваному підприємстві.

**7.1. Витрати на виробництво молока по досліджуваному підприємству
(на одну фуражну корову, з врахуванням супутнього продукту – м'яса ВРХ)**

Показники	2012		2013		2014	
	дол	%	дол	%	дол	%
I. Виробнича собівартість						
<i>1.1. Прямі матеріальні витрати</i>						
Корма власного виробництва	1524	33,4	1710	34,5	1201	33,2
Корма придбані	1023	22,4	1214	24,5	819	22,6
ПММ (нафтопродукти)	166	3,6	184	3,7	173	4,8
Вакцини, ветпрепарати, інші госптовари, довідки	176	3,9	239	4,8	194	5,4
г) Роботи та послуги сторонніх організацій	28	0,6	31	0,6	12	0,3
Комунальні платежі (безпосередньо на твар-во)	94	2,1	125	2,5	109	3,0
Запчастини та ремонтні роботи	107	2,3	66	1,3	47	1,3
<i>1.2. Прямі витрати на оплату праці</i>	635	13,9	691	13,9	449	12,4
<i>1.4. Амортизація необор. активів вир. признач.</i>	216	4,7	80	1,6	178	4,9
<i>1.5. Інші прямі витрати</i>		0,0		0,0		0,0
<i>1.6. Загальновиробничі витрати</i>	454	9,9	482	9,7	256	7,1
<i>1.7. З рядка 1.6 – орендна плата</i>		0,0		0,0		0,0
Вартість позичкових коштів (відсотки, комісії, інші витрати на залучення боргового капіталу)	145	3,2	141	2,8	179	4,9
III. Повна собівартість виробництва молока, доларів на 1 фуражну корову (сума р.I та р.II)	4568	100,0	4963	100,0	3617	100,0
IV. Виручка сегмента виробництва молока, доларів на 1 фуражну корову	3796		4596		3454	
V. Чистий прибуток у виробництві молока, доларів на 1 фуражну корову	(772)		(367)		(163)	

Як видно з наведених даних, діяльність у галузі молочного скотарства у досліджуваному підприємстві є збитковою, причому рівень збитковості відповідної діяльності в динаміці знижується - із майже 17 % у 2012 році до 4,5 % у 2014 р. (тобто загалом ситуація покращується і збитковість тваринництва є нижчою, ніж збитковість рослинництва, яка становить (-7,5%) у 2014 році) (за "доларовою" методикою розрахунку).

7.2. Розрахунок доходу на 1 фуражну корову за даними досліджуваного підприємства

Показники	2012	2013	2014
-----------	------	------	------

	голів	дохід, тис дол	голів	дохід, тис дол	голів	дохід, тис дол
Поголів'я корів	849	2568	841	3193	827	2358
Поголів'я ВРХ на відгодівлі	851	390	859	384	873	276
Поголів'я ВРХ з коровами	1700	2958	1700	3577	1700	2634
Розрахунковий дохід на 1 корову		3484,1		4253		3185
Різниця із даними, заявленими досліджуваним підприємством:						
- абсолютне значення, тис дол		312		343		269
- відносне значення, %	x	9,0	x	8,1	x	8,4

Як видно з даних таблиці, *розрахована виручка на одну корову* (зокрема, у 2013 році – 3,6 млн дол.) *не відповідає даним*, заявленим досліджуваним підприємством у наданих метріалах.

Враховуючи це, *підприємству варто уточнити відповідну інформацію*, що стосується розміру доходу в розрахунку на одну фуражну корову.

Особливе питання виникає з приводу наведених підприємством даних щодо рівня витрат на одну фуражну корову (дані табл. 7.1).

Для порівняння рівня витрат на одну корову нами сформовано вибірку господарств зі схожим поголів'ям корів (понад 800 голів) та відповідною продуктивністю (понад 6000 кг на корову) (табл. 7.3 та 7.4).

Для співставлення розраховано витрати на одну голову молодняку ВРХ (без корів), на одну корову, а також усі витрати скотарства у розрахунку на наявне поголів'я ВРХ (усього) та, окремо, на одну фуражну корову. Крім того, розрахована структура собівартості за відповідними показниками. Результати проведеного дослідження представлені у нижченаведених таблицях (7.3 та 7.4).

7.3. Рівень витрат на 1 голову ВРХ (без корів) та 1 корову та їх структура (окремо по видах продукції - м'ясу ВРХ та молоку)

/підприємства з поголів'ям корів більше 800 голів та надоем від 1 корови більше 6000 кг/

Показники	2012		2013		2014	
М'ясо ВРХ						
Кількість господарств	34		43		55	
Поголів'я ВРХ (без корів)	67644		99902		124046	
Виробничі витрати - вирощування ВРХ	на 1 голову		на 1 голову		на 1 голову	
	грн	%		%		%
Виробнича собівартість - всього	4725	90,0	4260	90,6	4890	88,3
у т.ч. прями матеріальні витрати	3513	66,9	3120	66,3	3743	67,6
з них: корми	2707	51,6	2440	51,9	2786	50,3
нафтопродукти	212	4,0	174	3,7	291	5,3
оплата послуг і робіт сторонніх орг-цій	140	2,7	78	1,7	203	3,7
решта матеріальних витрат	454	8,6	428	9,1	463	8,4

прямі витрати на оплату праці	601	11,4	593	12,6	548	9,9
інші прямі витрати та заг.вир. витрати - всього	612	11,6	547	11,6	600	10,8
з них: амортизація необоротних активів	144	2,7	151	3,2	216	3,9
відрахування на соціальні заходи	214	4,1	221	4,7	195	3,5
решта ін. прямих та заг.вир. витрат	254	4,8	176	3,7	189	3,4
Інші витрати	527	10,0	444	9,4	649	11,7
Повні витрати	5252	100,0	4703	100,0	5539	100,0
Рентабельність, %	-22,9		-35,9		-33,9	
Молоко						
Кількість господарств	34		43		55	
Поголів'я корів	48761		64815		81243	
Надій від 1 корови, кг	7106		7291		7440	
Виробничі витрати - виробництво молока	на 1 голову		на 1 голову		на 1 голову	
	грн	%	грн	%	грн	%
Виробнича собівартість - всього	16346	89,4	19413	89,4	20920	88,3
у т.ч. прямі матеріальні витрати	11634	63,6	14010	64,5	15321	64,7
з них: корми	8564	46,8	10520	48,4	11213	47,3
нафтопродукти	832	4,5	801	3,7	1059	4,5
оплата послуг і робіт сторонніх орг-цій	480	2,6	546	2,5	793	3,3
решта матеріальних витрат	1758	9,6	2143	9,9	2256	9,5
прямі витрати на оплату праці	2229	12,2	2615	12,0	2694	11,4
інші прямі витрати та заг.вир. витрати - всього	2484	13,6	2788	12,8	2905	12,3
з них: амортизація необоротних активів	971	5,3	1300	6,0	1478	6,2
відрахування на соціальні заходи	802	4,4	955	4,4	969	4,1
решта ін. прямих та заг.вир. витрат	710	3,9	534	2,5	458	1,9
Інші витрати	1945	10,6	2302	10,6	2770	11,7
Повні витрати	18291	100,0	21715	100,0	23689	100,0
Рентабельність, %	17,2		21,8		23,7	

Як видно із даних, наведених у табл. 7.3, "чисті" (без врахування витрат на виробництво м'яса ВРХ) витрати на утримання однієї корови становлять по обраній сукупності сільгосп підприємств (схожих за параметрами із досліджуваним підприємством) у 2013 році близько 22 тис грн.

7.4. Рівень витрат на 1 голову ВРХ (без корів) та 1 корову та їх структура (по скотарству в цілому)

/підприємства з поголів'ям корів більше 800 голів та надоем від 1 корови більше 6000 кг/

Показники	2012		2013		2014	
ВРХ - всього						
Кількість господарств	34		43		55	
Поголів'я ВРХ усього	116405		164717		205289	
Виробничі витрати - скотарство усього	на 1 голову		на 1 голову		на 1 голову	
	грн	%	грн	%	грн	%
Виробнича собівартість - всього	9593	89,5	10223	89,7	11234	88,3

у т.ч. прями матеріальні витрати	6915	64,5	7405	65,0	8325	65,4
з них: корми	5161	48,2	5620	49,3	6121	48,1
нафтопродукти	471	4,4	421	3,7	595	4,7
оплата послуг і робіт сторонніх орг-цій	283	2,6	262	2,3	437	3,4
решта матеріальних витрат	1000	9,3	1103	9,7	1172	9,2
прямі витрати на оплату праці	1283	12,0	1388	12,2	1397	11,0
інші прямі витрати та заг.вир. витрати - всього	1396	13,0	1429	12,5	1512	11,9
з них: амортизація необоротних активів	491	4,6	603	5,3	715	5,6
відрахування на соціальні заходи	460	4,3	510	4,5	501	3,9
решта ін. прямих та заг.вир. витрат	445	4,2	317	2,8	296	2,3
Інші витрати	1121	10,5	1175	10,3	1488	11,7
Повні витрати	10714	100,0	11398	100,0	12722	100,0
Рентабельність, %	8,3		10,0		10,1	
Корови						
Кількість господарств	34		43		55	
Поголів'я корів	48 761		64 815		81 243	
Виробничі витрати - скотарство усього	на 1 голову		на 1 голову		на 1 голову	
	грн	%	грн	%	грн	%
Виробнича собівартість - всього	22901	89,5	25979	89,7	28387	88,3
у т.ч. прями матеріальні витрати	16507	64,5	18819	65,0	21036	65,4
з них: корми	12320	48,2	14281	49,3	15467	48,1
нафтопродукти	1125	4,4	1069	3,7	1503	4,7
оплата послуг і робіт сторонніх орг-цій	675	2,6	666	2,3	1103	3,4
решта матеріальних витрат	2387	9,3	2802	9,7	2963	9,2
прямі витрати на оплату праці	3062	12,0	3528	12,2	3530	11,0
інші прямі витрати та заг.вир. витрати - всього	3332	13,0	3632	12,5	3821	11,9
з них: амортизація необоротних активів	1172	4,6	1533	5,3	1807	5,6
відрахування на соціальні заходи	1099	4,3	1295	4,5	1266	3,9
решта ін. прямих та заг.вир. витрат	1062	4,2	805	2,8	748	2,3
Інші витрати	2676	10,5	2986	10,3	3761	11,7
Повні витрати	25577	100,0	28965	100,0	32147	100,0
Рентабельність, %	8,3		10,0		10,1	

Як видно із даних, наведених у табл. 7.4, "сукупні" (із врахуванням витрат на виробництво м'яса ВРХ) витрати на утримання однієї корови становлять по обраній сукупності сільгоспідприємств (схожих за параметрами із досліджуваним підприємством) у 2013 р. близько 29 тис грн. (варто враховувати, що всі витрати на скотарство розподілялись лише на поголів'я корів).

Тобто, навіть у разі віднесення усіх витрат на скотарство (на молоко та м'ясо) лише на наявне поголів'я корів (а не на усе поголів'я ВРХ), витрати на фуражну корову склали у 2013 році в середньому по обраній сукупності сільгоспідприємств (за параметрами схожою із досліджуваним сільгоспідприємством) до 30 тис грн.

Натомість, за даними досліджуваного підприємства відповідні витрати на фуражну корову становлять у 2013 році майже 40 тис грн., тобто майже на 35 % більше. Відповідно, **виникає питання стосовно достовірності наведених підприємством даних.**

Враховуючи вищезазначене, вважаємо, що такий значний обсяг витрат на одну корову негативно вплинув на ефективність діяльності у галузі скотарства.

8. Виробництво яєць

Частка яєць у загальних доходах є незначною, причому у динаміці знижується із 7 % до 5 %.

Наявне незначне поголів'я птиці не дає можливості досягти високої ефективності зазначеної діяльності, оскільки відповідно до проведених нами досліджень (табл. І.2.38 (стор. 63 част. 2 Звіту)) рентабельність подібних за обсягами виробництва підприємств є мізерною (практично дорівнює нулю).

За нашими дослідженнями, рентабельним може бути виробництво із обсягами виробництва яєць понад 50 млн шт. на підприємство.

9. Загальний висновок

Необхідно уточнити частину даних, а також поглибити їх в розрізі окремих видів продукції рослинництва (пшениці, кукурудзи, соняшнику). Це дасть можливість більш точно оцінити ефективність діяльності підприємства.

Проте, попередні оцінки показують, **що підприємство із такою виробничою структурою однозначно потребує державної підтримки.**